

Uutta tietoa opinnäytteen kirjoittamiseen liittyvistä vuorovaikutustilanteista

Kimmo Svinhufvud: *Opinnäytteen kirjoittaminen vuorovaikutuksena. Keskusteluanalyttinen tutkimus graduseminaarien ja gradunohjaustapaamisten vuorovaikutuksesta.* Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisen ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos 2013. ISBN 978-952-10-9313-5.

Kimmo Svinhufvudin väitöskirjassa *Opinnäytteen kirjoittaminen vuorovaikutuksena* tarkastellaan gradun tekemiseen liittyviä vuorovaikutustilanteita keskusteluanalyysin keinoin. Siinä kuvataan kyseisten vuorovaikutustilanteiden rakentumista ja pohditaan graduprosessin pedagogista kehittämistä tutkimustulosten perusteella. Väitöskirja on artikkelimuotoinen. Se koostuu neljästä artikkelista ja yhteenvedosta. Artikkeleista kolme on Svinhufvudin yksin kirjoittamia, ja yksi niistä on kirjoitettu yhdessä Sanna Vehviläisen kanssa.

Aineisto ja menetelmä

Tutkimuksen aineisto koostuu kahdenlaisesta videonauhoitetusta materiaalista. Aineistossa on 12 graduseminaaristuntoa neljästä eri oppiaineesta ja 22 kahdenvälistä gradunohjaustapaamista useista eri oppiaineista. Aineisto on riittävä, jopa runsas, ja se on kuvattu työssä yksityiskohtaisesti.

Tutkimuksen menetelmänä on keskusteluanalyysi, jonka perusteiden kuvaamiseen käytetään yhteenvedossa melko paljon tilaa. Esimerkiksi sekventiaalista

analyysia ja osallistujien orientaatioiden tarkastelemista selitetään varsin seikkaperäisesti ja havainnollistetaan esimerkeillä. Tämä on varmasti hyödyllistä sellaiselle lukijalle, joka ei tunne keskusteluanalyysia, mutta vaikuttaa hieman oppikirjamaiselta. Yhteenvedo sisältää kuitenkin myös menetelmän kriittistä tarkastelua: sivuilla 31–32 Svinhufvud pohtii erityisesti institutionaalisen vuorovaikutuksen tutkimuksen metodisia implikaatioita.

Artikkelit

Väitöskirjan neljästä artikkelista kolme on julkaistu varsin arvostetuilla foorumeilla. Tämä on huomionarvoista siitä näkökulmasta, että artikkelien julkaisuprosessia voi ylipäättäänkin pitää yhtenä artikkeliväitöskirjan pullonkaulana. Erityisen haasteellista on julkaiseminen korkeatasoisissa lehdissä, joissa prosessit ovat tunnetusti pitkiä ja hylkäysprosentit suuria. Vehviläisen kanssa kirjoitettu artikkeli (Svinhufvud & Vehviläinen 2013) on julkaistu *Text & Talk* -lehdessä, jota voi pitää kansainvälisenä huippujulkaisuna. Artikkeleista kaksi on julkaistu korkeatasoisissa kotimaisissa lehdissä: toinen *Kasvatuksessa* (Svinhufvud 2008), toinen *Virittäjässä* (Svinhufvud 2011). Neljäs artikkeli (Svinhufvud 2013) oli väitöskirjan julkaisuvaiheessa arviointiprosessissa.

Artikkelissa ”Palaute ongelmanratkaisuna: Opponentin tekstipalaute graduseminaarissa” (Svinhufvud 2008) on tarkas-

telun kohteena graduseminaarin keskeisin toiminto, opponentin gradutekstistä antama palaute. Erityisesti siinä keskitytään niin sanottuun ongelma–ratkaisutyypin palautteeseen. Artikkelissa on erinomainen katsaus sekä kasvatustieteelliseen että keskustelunanalyttiseen tutkimukseen aiheesta. Siinä osoitetaan, että kummassakin perinteessä palautetta on tarkasteltu yksipuolisesti. Kasvatustieteissä esitetyt näkemykset perustuvat melko heikosti empiiriseen tutkimukseen. Keskustelunanalyttinen tutkimus on taas ollut siinä mielessä yksipuolista, että palautetta on tarkasteltu pääosin neuvomisen näkökulmasta. Svinhufvud tuo tähän keskusteluun selkeän uuden näkökulman: hänen mukaansa palautetta kannattaa tarkastella ongelman ja ratkaisun näkökulmasta. Hän osoittaa havainnollisten esimerkkien avulla, miten palaute rakennetaan ongelman ja ratkaisun varaan ja miten osallistujat itse orientoituvat ongelmaan ja ratkaisuun palautteen ensisijaisena muotona. Artikkelissa on väitöskirjan parasta antia.

Artikkelissa ”Varovasti edeten ja taas perääntyen: Opponentin palautevuoron rakentuminen” (Svinhufvud 2011) tarkastellaan myös opponentin tekstipalautetta graduseminaarissa, mutta siinä syvennytään palautevuoron muotoiluun. Näin ollen se täydentää hyvin ongelma–ratkaisupalautetta käsittelevää artikkelia (Svinhufvud 2008). Artikkelissa palautevuoro jaetaan kolmeen osaan: palautteeseen orientoitumiseen, varsinaiseen palautteeseen ja perääntymiseen. Artikkelissa osoitetaan, miten kaikkiin palautteen osiin liittyy varauksellisuutta, ja analysoidaan varauksellisuuden muotoja eri osissa. Havainnot kytketään muuhun varauksellisuutta koskevaan tutkimukseen ja liitetään opponentin haastavaan tilanteeseen: yhtäältä tämän institutionaalisen tehtävänä on antaa (kriittistä) palautetta, toisaalta opiskelijatoverin kritisointi on jossain määrin ongelmallista.

Artikkeli on empiirisesti vakuuttava. Tutkimuksen kontekstualisoinnin osalta se ei kuitenkaan ole yhtä vahva kuin artikkeli ”Palaute ongelmanratkaisuna: Opponentin tekstipalaute graduseminaarissa” (Svinhufvud 2008). Alussa kyllä esitellään aikaisempaa tutkimusta seminaarin historiasta ja seminaaridiskurssista, mutta esittely jää hieman listamaiseksi, eikä Svinhufvudin tutkimuksen uusi anti suhteessa aiempaan tutkimukseen tästä syystä oikein avaudu.

Artikkelissa ”Participation in the master’s thesis seminar: Exploring the lack of discussion” (Svinhufvud 2013) analysoidaan graduseminaarin vuorovaikutusta yleisemmästä näkökulmasta. Tarkastelun kohteena on osallistuminen – ja erityisesti sen puute – graduseminaarissa. Tutkimusongelma on rakennettu erinomaisesti. Lähtökohta on käytännöllinen: hyvän seminaarin katsotaan yleensä edellyttävän aktiivista osallistumista, mutta näin ei kuitenkaan usein ole. Aktiivisuuden puute on tutkimusten mukaan seminaarin keskeinen ongelma. Johdannossa käydään läpi myös aikaisempaa tutkimusta ongelman syistä. Aikaisempaan tutkimukseen nähden Svinhufvudin artikkelissa on uudenlainen näkökulma: siinä ongelmaa tarkastellaan seminaarin vuorottelujärjestyksen ja osallistujien institutionaalisten roolien näkökulmasta. Artikkelissa osoitetaan, että seminaari rakentuu pääosin opponentin ja graduntekijän väliseksi vuorovaikutustilanteeksi, jossa opponentin tehtävänä on palautteen antaminen ja graduntekijän tehtävänä sen vastaanottaminen. Ohjaaja taas näyttää olevan sellaisessa roolissa, että hän voi tuottaa monenlaisia vuoroja, mutta muiden osallistujien osallistuminen osoittautuu ongelmalliseksi. Svinhufvud pohtii oivaltavasti sellaista mahdollisuutta, että muille(kin) osallistujille annettaisiin nimettyjä vuorovaikutuksellisia rooleja, jolloin heille avautuisi parempia osallistumisen paikkoja.

Artikkelissa ”Papers, documents, and the opening of an academic supervision encounter” (Svinhufvud & Vehviläinen 2013) on aineistona ohjaajan ja graduntekijän välisiä ohjauskeskusteluita. Eri-tyisen huomion kohteena on paperidokumenttien rooli ohjauskeskustelujen avausjaksoissa. Artikkelin johdanto sisältää erinomaisen katsauksen aikaisempaan tutkimukseen tekstuaalisista artefakteista vuorovaikutuksessa. Artikkelissa osoitetaan, miten dokumenttiin orientoidutaan ohjauskeskustelussa ja pohditaan analyysin perusteella ansiokkaasti ohjaustapaamisten implisiittistä pedagogiikkaa ja sen perustumista kirjalliseen dokumenttiin. Kirjoittajien keskeinen huomio on, että ohjaustapaamisten toiminta perustuu sellaiseen oletukseen, että yhtäältä työ on edennyt edeltävän tapaamisen jälkeen, ja toisaalta tuo eteneminen näkyy käsillä olevassa dokumentissa.

Tutkimuksen yhtenäisyys ja kontribuutio

Yksi artikkeliväitöskirjan haaste on yhtenäisen teeman ja tavoitteiden rakentaminen artikkeleiden välille. Fennistiikassa artikkeliväitöskirjoja on tehty vielä melko vähän, joten käytänteet ovat tässä suhteessa vasta muotoutumassa. Svinhufvud on yhteenvedossaan tiivistänyt väitöskirjansa tavoitteet kahteen kysymykseen: miten gradun tekemiseen liittyvät vuorovaikutustilanteet rakentuvat ja miten seminaaria ja gradunohjaamistapaamista voi pedagogisesti kehittää (s. 10)? Nämä tavoitteet ovat kuitenkin melko yleisiä. Osin tämä heijastelee sitä, että artikkeleiden tavoitteissa on jonkin verran hajanaisuutta. Artikkeleista kolme (Svinhufvud 2008, 2011, 2013) liittyvät selvemmin toisiinsa. Artikkelissa ”Participation in the master’s thesis: Exploring the lack of discussion” tarkastellaan seminaarivuorovaikutuksen perusrakennetta ja artikkeleissa ”Palaute ongelmanratkaisuna:

Opponentin tekstipalaute graduseminaarissa” ja ”Varovasti edeten ja taas perääntyen: Opponentin palautevuoron rakentuminen” sen keskeisintä toimintoa, tekstipalautetta. Artikkelissa ”Papers, documents, and the opening of an academic supervision encounter” (Svinhufvud & Vehviläinen 2013) sekä institutionaalinen konteksti että ilmiö ovat erilaisia kuin muissa artikkeleissa. Väitöskirja olisi yhtenäisempi, jos siinä olisi keskitytty vain seminaarityöskentelyyn tai jos myös kahdenvälisten gradunohjaamistapaamisten osalta olisi tutkittu tekstipalautetta. Onhan tekstipalaute, kuten Svinhufvud itsekin toteaa, gradunohjaustapaamisissakin keskeinen toiminto. Vaikka kaikki artikkelit sopivat toki väljästi muotoiltujen tavoitteiden alle, ohjauskeskusteluja käsittelevä artikkeli (Svinhufvud & Vehviläinen 2013) jää hieman irralliseksi.

Artikkelien hajanaisuus heijastuu myös siihen, miten Svinhufvud esittää työnsä annin suhteessa aikaisempaan tutkimukseen. Hän esittelee tutkimuksen tieteellistä taustaa yhteenvedon luvussa ”Tutkimuksen konteksti”. Taustaksi esitetään yliopistopedagoginen tutkimus sekä kirjoittamisen ja vuorovaikutuksen tutkimus. Näiden alojen leikkauskohtaan väitöskirja hyvin osuukin. Esitellessään tutkimuksen antia Svinhufvud ei kuitenkaan käsittele väitöskirjaa kokonaisuutena vaan esittelee lähinnä sitä, mitä uutta erilliset artikkelit tuovat tutkimuskentälle.

Toisaalta, kuten edellä totesin, erillisissä artikkeleissa (erityisesti Svinhufvud 2008, 2013; Svinhufvud & Vehviläinen 2013) on erinomaiset kirjallisuuskatsaukset, jotka artikkelin aiheen ja julkaisufoorumin luonteen mukaan käsittelevät vuorovaikutuksen tutkimusta, yliopistopedagogiikkaa ja kirjoittamisen tutkimusta. Artikkelien tutkimustuloksilla on selkeä kontribuutio niissä esiteltyyn aikaisempaan kirjallisuuteen. Näin ollen käy selväksi, että Svinhufvud tuntee moni-

puolisesti ja syvällisesti teemaan liittyvän aikaisemman kirjallisuuden.

Lopuksi

Kimmo Svinhufvudin väitöskirja tuottaa huolelliseen analyysiin perustuvaa tietoa gradun kirjoittamiseen ja ohjaamiseen liittyvistä vuorovaikutustilanteista. Nämä tulokset ovat valaisevia monesta näkökulmasta. Väitöskirjaa voi suositella (institutionaalisen) vuorovaikutuksen tutkijoille, kirjoittamisen prosessista kiinnostuneille, yliopistopedagogiikan tutkijoille tai kenelle tahansa, joka on kiinnostunut yliopistollisesta gradunohjauksesta. Svinhufvudin väitöskirjan lukeminen olikin kiehtovaa paitsi tieteellisessä myös henkilökohtaisessa mielessä, koska olen ollut graduprosessissa sekä ohjattavana että ohjaavana.

ESA LEHTINEN
etunimi.sukunimi@uva.fi

Lähteet

- SVINHUFVUD, KIMMO 2008: Palaute ongelmanratkaisuna. Opponentin tekstipalau-
te. – *Kasvatus* 39 s. 439–455.
- 2011: Varovasti edeten ja taas perääntyen. Opponentin palautevuoron rakentuminen. – *Virittäjä* 115 s. 156–192.
- 2013: Participation in the master's thesis seminar. Exploring the lack of discussion. – Kimmo Svinhufvud: *Opinnäytteen kirjoittaminen vuorovaikutuksena. Keskustelunanalyttinen tutkimus graduseminaarien ja gradunohjaustapaamisten vuorovaikutuksesta*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugri-
laisten kielten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- SVINHUFVUD, KIMMO – VEHVILÄINEN, SANNA 2013: Papers, documents, and the opening of an academic supervision encounter. – *Text & Talk* 33 s. 139–166.

Oikeita sukunimiä koko kansalle

Pirjo Mikkonen: *”Otti oikean sukunimen.” Vuosina 1850–1921 otettujen sukunimien taustat*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugri-
laisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos 2013. 451 s. ISBN 978-952-10-9344-9.

Suomalaista nimistöä on tutkittu tieteellisesti 1800-luvun loppupuolelta lähtien. Sukunimet ovat alusta alkaen olleet onomastiikan tutkimuksen kohteena siitä huolimatta, että autonomian ajalla monet suomalaiset olivat vielä vailla varsinaista sukunimeä.

Sukunimien omaksumiseen vaikutti ratkaisevasti sukunimilaki, joka tuli voi-

maan vuonna 1921. Viimeistään silloin piti jokaisella suomalaisella olla oma sukunimi. Yhteiskunnallinen keskustelu ja kiistely sukunimien tarpeellisuudesta ja kielestä oli käynnistynyt jo aiemmin, kun yhteiskunnassa oli alettu kaivata kansalaisten tunnistamista helpottavaa nimisysteemiä ja kansallisuusaate innoitti suosimaan suomalaista sekä etu- että sukunimien valinnassa. Näin ollen sukunimistön murrosta koskeva tutkimus on perusteltua aloittaa 1800-luvun puolelta.

Pirjo Mikkosen väitöskirja on osittain yleisökyselyyn, osittain arkistoaineistoon perustuva tutkimus vuosina 1850–1921 käyttöön otettujen suomalaisten sukuni-